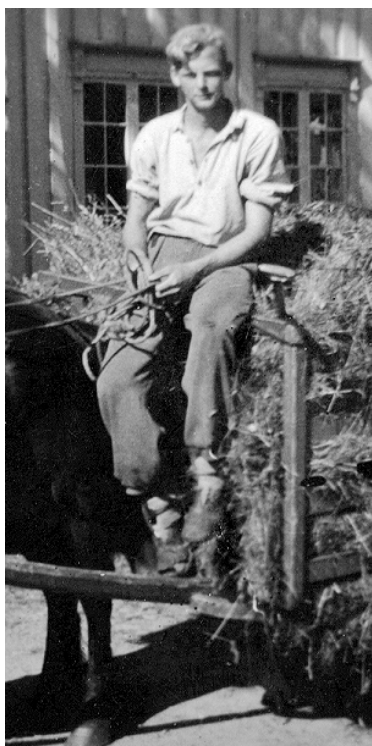

Fra gamle dager på Storflor

Av Josef Storflor

Josef kjører høyllass i slutten av 1930-åra

Storflor gård ligger på Flornes i Stjørdal kommune, Nord-Trøndelag. Josef Storflor, født 26.9.1921, var yngst, men samtidig eneste gutt i en søskenflokk på seks. Som odelsgutt tok han over og drev gården etter sin far, Ole J. Storflor.

Josef har forfattet dette historiske tilbakeblikket på heimgården og sin oppvekst. Hans sønn, Helge Storflor, har skrevet artikkelen inn på digitalt medium og gjort det mulig å gjengi den her.

Mine barneår "unner grøne lii" var nokså gode og bekymringsløse. Som yngste barn lå jeg som liten på kjøkkenloftet hos mor og far. Om vinteren kunne det bli nokså hett i senga hos far med skinnfell over og en slitt fell under. Men jeg kan ikke huske at varmen forstyrret søvnen. Nederst i senga lå halmmadrassen med naturlig fordypning der vi lå. Halmen ble skiftet til jul og vår og var slett ikke fri for lopper.

Min første inntekt

Første inntekta jeg hadde var 10 øre pr. dag. Nuppa Corneliusen fra Trondheim var på sommerbesøk. Hun var helt vanfør, men syntes det var så godt å sitte på gårdsplassen i godværet, og da hadde jeg godtgjørelse for å jage fluene vekk. Men jeg husker hun skrek høyt da jeg balanserte på uthustaket!

Hva søstrene mine og jeg gjorde som barn? Jo, vi bygde hytte oppå Silibakktrøa. Pinseaften var vi der sammen med de voksne og sprang Troll eller hoppa Jentebukk. Hos Gurine og Ole Kringen på Florreina var det også moro. Ole sto og rørte i en jerngryte og sa: "Jeru,– Jeru,– Jerusalem", og så var vinneren den som var raskest til å sette seg ned. Ole Kringen var landhandler. Når vi kjøpte gjær eller drops, sto han og balanserte vekta med pekefingeren. Nelberg Kringen dro engang opp kniven og sa han ville ha fingeren, for han hadde kjøpt den mange ganger!

Oppdragelse

Bjørkeriset danset jo på baken min av og til, fortjent eller ufortjent. Men at Halvard – drengen – tok del i oppdragelsen ved å løfte meg etter ørene, likte jeg dårlig! Om søstrene mine fikk ris, var vel heller tvilsomt.

På skolevei

I gamle dager, helt fra 1795, var det omgangsskole på gården, og i 1907 kom en veldig flink, ung lærer på gården, Peder Estensen. Undervisningen for bygdas barn foregikk i storstua. Der sto også høvelbenken og rokken, gårdsfolket holdt på med sine gjøremål. Men en dag kom husbonden på gården, min oldefar, inn med en støtting han ville tjærebre, men da sa læreren stopp! Undervisningen var grundig: salmesang, kristenlære, norsk og rekning. Bønn før hver skoledag, og da bøyde skolebarna kne.

Bønn og bønnemøter var jo heller ikke vi ukjent med i heimen. På bedehuset kom det mye folk. Etter lange prekener var det ofte bønnemøter, greit for oss som bøyde kne. De som satt måtte rekne med et besøk av emissæren. Far leste i ei andaktsbok i stua alle søndager, når det ikke var gudstjeneste. Jeg syntes det var uendelig lenge å sitte stille. Senere fant jeg ut at det var bare én side i andaktsboka som ble lest hver gang. Husker Lars Sæter ville gi meg en barnebok hvis jeg greide å sitte stille fem minutter. Jeg greide det ikke, men fikk boka likevel.

Til skolen sparket vi til Flormo vinterstid. Utom kleiva bodde gamle Karen i ei lita stue. Der fikk vi brunsukker, Karen satt og lo hele tiden. Litt lenger fremme passerte vi Svein "uti moa". Han kom ofte ut med potta "bortom nova". På skolen regjerte lærerne Hilmo og Sten. Barneoppdragelsen hos Hilmo virket veldig grei. Var det noe galt med ungene, kom lærerfrua Inga ut på trappa og ropte: "Fy skamme, Jon, Guri, Kari – og Einar med!"; kort og konsist! Vi sang nasjonalsangen før hver time. En gang kom Inga inn i klassen og sa at nå fikk vi ikke syng "Sønner av Norge" mer, lyden var øredøvende.

Mor likte dårlig at Hilmo i historietimen snakket om Erik Blodøks. Hun var i det hele tatt en meget ærbar kvinne. Husker en gang jeg sa "nød lærer naken kvinne å spinne". "Sånt må du ikke si", sa hun.

Men livet var ikke bare lek. Vi måtte hente heim kyrne fra Bekkdalen, Hansløfta eller

Dalan. Nedenfor Bjynnbekken måtte vi drive dem varsomt fram og forbi Tukthusberget var det vondt å gå. Vi hadde to sommerfjøs, ett for kyr og ett for ungnaut.

Søster Johanne og jeg holdt sammen på skolevei i mange år, først folkeskole, så fortsettelsesskole (Høgtun i Torvikbukta) der det var ungdomsskole og middelskole. I Kristiansund var det skriftlig og muntlig eksamen. Litt kjæresteri ble det også. Jeg spaserte litt med ei jente fra Surna, og en dag skulle hun reise heim med båten. Imidlertid sovnet jeg av den morgenen, og da jeg kom ned på kaia, så jeg båten i det fjerne. Jeg så henne aldri mere! Mer alvor i kjærligheten ble det jo som kjent senere.

Originaler

Jo Moum fikk vi ofte besøk av. Var potetopptakeren eller trøskeverket i ustand, var han den rette mann. Husker han sprang mellom smia og låven med et halmstrå, det var den rette lengden på maskindelen. Han strevde med å få laget "Perpetum mobile" – evighetsmaskinen! Humøret var på topp; han sang og trallet: "Kjærleiken den oss forener"!

Veien til Hegsetbakkan gikk gjennom gården vår i gamle dager. Ole Florbakken hadde sykkelen ute i smia og kom ganske ofte forbi tunet. Vi barna registrerte hvor langt han skulle sykle: hadde han brettet opp buksa én gang, var det til Hegra, to ganger til Stjørdal, og var det helt opp til kneet, var det til Langstein!

Lornts Hegset kjørte melkespanna gjennom gården. Han sang salmer så det ljomet når han kom.

På reise

Vi hadde fine sommerturer sammen med far og mor og søsken til Byneset, mors fødested. Far bilte, han kjørte Chevrolet, senere Overland Whippet og Opel. (Hans første bil var Ford, den kjøpte han i 1920.) På Byneset ble vi veldig godt mottatt. Det var en opplevelse å få være med Arnt og Olav på spennende båtturer og laksefiske.

Vi dro også ganske ofte til Renå hvor bestemor kom fra. Det var mange grunder å åpne på turen, ved Nord-Kringen, Ola og Renå. Vel kommet fram ble vi godt mottatt. Maria, Julie og Kristina satt og konverserte med oss og var gode vertinner, og Nils (som ble 103 år) satt så fint i skinnstolen. Nils var i yngre år en framifrå fisker og jeger – blant annet bjørnejeger.

Far var en forsiktig bilkjører, kjørte sjelden over 40. Han solgte sin Overland Whippet til lærer Sten, som heller ikke var noen råkjører. En dag skulle Sten ut med bilen. Med det samme kom Ottmar forbi, Sten bød ham skyss, men nei; "Æ hi itj tia"!

Bygningene på gården

Det opprinnelige våningshuset er fra 1832. Det heter at min oldefar John Olsen Floren sprang på mønsåsen 16 år gammel da huset var under bygging. Senere ble huset påbygd i 1960 vestover og i 1983 mot øst slik at det nå er over 30 meter langt og 7 meter bredt.

Uthusene: låven bygd 1899, de andre først på 1900-tallet. To sommerfjøs oppunder bakken, det ene for kyr, det andre for ungnauta. Kyrne gikk i utmarka før, jeg måtte ofte hente dem oppe på Hansløfta eller Floråsen eller i Åstrøa i Bekkdalen. Et kombinert smie- og tørkhus sto vest for gården. Her satt karene fra bygda og laget maltøl, – natt og dag før jul.

Vi hadde høyløe på Nettet og kjørte høyet heim om vinteren med hest og slede. En dag jeg tok fra hesten oppe på langbrua, rykket den tilbake og falt på ryggen ned i høystålet, og videre baklengs ned loftrappa ned i fjøset. Jeg dro den fram etter rumpa og hesten var uskadd! Jeg kjørte også hesten gjennom isen nederst i Iverhølen en dag. Med god hjelp av naboer gikk også dét bra.

Våronna

Våronna var strevsom. Mens det ennå var vinterføre kjørte vi ut store dunger med gjødsel for så når våren kom, å breie disse ut for hånd med gaffel. Etter harving sådde vi havre første år, så potet, nepe og kålrot, videre "la vi igjen" med bygg og grasfrø og hadde gras i 3–4 år.

Høyonna

Høyonna kunne være stri i varmen. Første uke var det ljåslått ute i bakkene. To-tre karer med ljå og ei breitaus rakte graset i rette kanter. Ble det fortsatt sol "rørte" (vendte) vi graset og "høyet" (tørket) det på jorda. Neste uke ble det slått på jordene med tohesters slåmaskin. Graset ble hersjet og etter en uke eller to kjørt i hus. Det kunne være leit å få hestene til å stå stille p.g.a. "åtet" – klegg, blinding og hestbrems.

Skuronna

Vi hadde to-hesters slåmaskin med to seter, jeg kjørte og far la banda av med ei brei rive. Folk i bygda sa at Josef kjørte og Farao "la tå"! Så var det for søstrene mine å binde banda i en fart, drengen Halvard dro dem opp på staur der de så skulle henge til tork i 1–2 uker. Videre å kjøre dem opp på låven – hele nedre del var pakket med kornband. Så kjørte vi det store treskeværket opp og begynte treskinga. To stykker løste bandene og la dem på brettet til den som la de inn i trøska.

Hele langbrua ble brukt til denne operasjonen: én ilegger, én til å ta unna agnene, to-tre til å ta halmen. Den gjeveste jobben var å bære kornet i store sekker over skuldra – hardt nok hvis de skulle til bursloftet (stabbursloftet). Den som bar kornsekken måtte være oppmerksom da han kom forbi Ole Drogen, som var ilegger. Ole spyttet gjerne skrå i den retningen!

Under krigen gjemte vi unna korn i en stor trestamp og la halm over. Male kornet gjorde vi i Austu, det var straffbart, men Peder hjalp oss likevel. Han var grei slik. En gang var Peder i tvil da han kom til butikken Florheim. Han skulle kjøpe krydder, men hadde glemt huskelappen. Da forlangte han: "Allehånde for ei kron", så fe dæm ta ker dæm træng, førkjånn"!

I slåttonna var det gammelsvarten som dro høylassa. Far hadde ikke hjertelag til å skille seg av med den før den var over 30 år. Johanne og jeg måtte trække høylassa, og det var ikke så enkelt. Vi må huske på at det alltid var sol og varme i ungdommen, og mye klegg, blinding og hestebremser som uroet hestene. Etter at vi var ferdige med slåtten heime, kjøret vi over elvevadet med høyvognene, slo graset, hesjet og kjørte det inn i luddu. Et høydepunkt var det å få traktering av Elise eller av damene oppå Nessimoa. Nybakte fattigmenn og boller, men det hette alltid: "no må di ta får dåkk tå det hen kara".

Måltider

Det var mange måltider å servere for mor i gamle dager:

– Frokost	kl. 07.30
– Formiddagskaffe	kl. 11.00
– Middag	kl. 12.30
– Ettermiddagskaffe	kl. 14.00
– Noon	kl. 16.30
– Kveldsmat (byggmelsgrøt)	kl. 19.00

I tillegg var jo mor med i fjøset hver dag – å handmelke var ikke kararbeid!

Såinnhus'et

Vi hadde "såinnhus" på gården. Karene fra bygda satt dag og natt før jul, de passet

maltet. Maltøl skulle det være til jul. Husker gamle tante Beret Marta, en gudfryktig kvinne, laget øl og ropte høyt da hun hadde nedi gjæret. Her måtte alle onde makter fly! Håkon Øverkil hadde dårlig tro på alkohol, hans omkvede var: "Breinnvinet e' nå svineri, det skull' ha virri oppdrikki ailtihop"!

Torvhuset på Moan

Vi tok opp torv og la det opp på stenger i to etasjer, kjørte det heim om vinteren og knuste det i torvknuseren. Låven var full av støv – begriper ikke at vi tålte tresking og torvknusing, men det gjorde oss ingenting.

Laksefiske

Var med far i Svarthølen og Iverhølen. Jeg rodde, og skulle bare senke én båtlengde pr. runde. Far satt med to stenger, én med sluk og én med flue. En kveld vi kom igjen fra byen hang det tre store lakser i buret, den ene på 17,5 kg. Oscar og Ole Øverkil hadde fisket i Svarthølen.

Skogsdrift

De første femten år kjørte jeg hest i skogen, trodde aldri at det kom noen traktor i skogen min! Jeg kjørte tømmeret, men slapp heldigvis barkinga som var et veldig hardt arbeid med barkespade i kulden.

En dag satt Ole på støttingen og jeg gikk bak og kjørte. Plutselig bråstoppet hesten og Ole falt forover på hodet og under flåtstokken og kom ut like hel! Det var et hull i veien der.

Fløting i Mølska

Mye av tømmeret i Mølskdalen ble fløtet ned til Stjørdal i gammel tid. Endel ble også saget i Mølskdalen og kjørt fram til bygda. Sagsletta og Borddalen er betegnende navn i Mølskdalen. Gustav Slungård i Meråker kjøpte tømmer på rot, sagde det opp til planker og bord, så kjørte de materialene fram til bygda. Men det meste ble fløtet, dette pågikk til utbyggingen av Værnes flyplass tok til. Da ble det forbudt med tømmerlense i fjorden og skogeierne fikk midler til å bygge skogsveier.

Men før den tid var jeg med på fløting av tømmeret i to år. Vi laget dam i Mølska, rullet mye tømmer uti og slapp opp vatnet. Ola Kjeldbergnes og jeg trakk opp plankene engang, vatnet fossa fram så alt dirret. Det året ble vi i Mølska for sene til å levere tømmeret i Stjørdalselva for fløterne hadde passert. Vi måtte følge det med båt og tømmerhaker helt ned til Mælen bru.

Så kom krigen

Jeg husker jeg kjørte ut frau med hest og slede disse vårdagene som endret livet mer eller mindre for mange av oss. Det hele ble så uvirkelig. Vi visste ikke hva krig var. Heldigvis ble vi forskånet for krigshandlinger i bygda vår. Det var fiendefly i lufta og vi hørte drønn fra Hegra festning, som holdt ut lengst i det sønnafjeldske Norge. Min tremenning Olaf Storflor i Sona var der i tunnelen under voldsomme påkjenninger.

Tremenningene Peder Hofstad og Mads Berg ble drept av tyskerne. Men også for oss i bygda var det tøft, særlig under unntakstilstanden i 1942. Blendingsgardinene ble kontrollert av tyskerne som for langs veiene. Jeg ble stanset av en tysker da jeg skulle til Ole Øverkil. Jeg kjørte med to sykler, skulle reparere den ene. De trodde vel at jeg skulle hjelpe en flyktning. Klokka var omtrent ni på kvelden og da skulle alle være inne.

Radioene måtte innleveres til stabburet hos Kjeldbergnes. Elise og Nils Flormælen leverte også inn sin, men radioen ble senere hentet av Ottar Kringen. Han krøp inn vinduet på stabburet! Nils bygde inn radioen i veggen på et soverom, men da det ble husundersøkelse av

tyskerne vågde de ikke å ha den i huset lenger, men gjemte den i høyløa vår.

Renå

Jeg syklet til Renå, der hadde de radio i gamlestua. Tyskerne kunne ikke Nils Renå fordra. Elghunden varslet når det kom fremmede til gårds. Det var spennende å lytte på London, men farlig. En gang jeg kom syklende varslet ikke hunden som den pleide, og jeg kunne gå rett inn i stua uten at de var klar over at det kom noen. Jeg fant alle sittende rundt radioen, men de skvatt opp i forferdelse over at hunden ikke hadde varslet. De var med rette svært lettet over at det ikke var tyskere på inspeksjon!

Angivere tror jeg ikke det var i bygda, men Nasjonal Samling-medlemmer var det, og en del vi kalte "stripet", dessverre flest hos bondestanden. De fleste av dem "rodde" seg over på rett side før freden kom.

Østsonepass

Vi måtte ha østsonepass vi som var nær svenskegrensen. Jeg gikk på Tomb jordbruksskole og måtte da ha et slikt pass. Ellers måtte vi ha rasjoneringskort på mange matvarer, klær og sko, tobakk og brennevin. Mange gjorde penger på byttheandel. Noen arbeidet på Værnes under tyskerne – dårlig gjort syntes vi.

Bilen vår

Bilen vi hadde var en Opel Olympia 1937 – modell og den ble tatt av tyskerne. Det vil si, første årene stod den i garasjen, og en feit tysker kom og kontrollerte om den var der. Senere tok de den. Etter krigen fant vi den igjen på et verksted på Øya i Trondheim – ribbet for det meste – men far fikk den i orden igjen.

I Flora og på Tomb

Alle våpen skulle leveres inn og far ba meg gjemme revolveren og ammunisjonen i et stort tre oppe i åsen. En dag jeg arbeidet i Nettet hørte jeg et fly falle ned i vest. Jeg tok meg opp til i nærheten av Flornesvollen. Der var det bare rykende rester igjen av et alliert fly. Flyveren hadde reddet seg ut i fallskjerm. Noen av disse kom seg over til Sverige, andre ble tatt av tyskerne. Kåre Myran, som studerte på NTH, tok seg over til England. Der ble han flyver og endte sitt liv i havet ved Island.

Jeg hadde vært på seksjon vinteren 1940 og ble innkalt til arbeidstjeneste. Far søkte om jeg ikke kunne få ta tjenesten heime, noe som ble innvilget.

Togturene til Tomb var underlige, vi satt på harde trebenker i følge med tyskere, tyskertøser og hird. På Tomb fikk vi ordre om å forlate skolen en dag, alt ble båret ut, men vi fikk flytte inn igjen etter en stund. En annen dag kom en av lærerne bestyrtet inn, gutten hans – en jødegutt – var blitt borte. Vi dro ut for å lete, uten å finne ham. Etter krigen fikk vi høre at det hele var arrangert av ham, gutten var ført bort til Sverige.

Verdalen

Maja's far, Ole Borgen, ble skadet i de første krigsdagene i Verdalen. Det var krigshandlinger nede på Øra og familien måtte rømme gården. Men der på slettene mot Volhaugen ble de beskyttet av tyskerne. Ole Borgen ble truffet i ryggen og ført til lasarettet på Bakketun, senere til Indherred Sykehus. Han fikk mén av skaden resten av sitt liv.

Max Manus

Max Manus hadde våpenlager oppe på Flornesvollen. Det heter at han pakket det hele så godt

inn at han fikk våpnene inn på toget på Flornes stasjon, godt hjulpet av baneformann Myran.

Ungdomshuset og bedehuset ble brukt en tid av østerrikere som var på vedhogst. De ødela gulvene men det ble erstattet senere.

Sverige

Vi var veldig skuffet over Sverige som tillot tyske troppetransporter gjennom landet sitt. Troppene kom over Storlien og ned meråkerbanen. Men trafikken gikk også andre veien – noen veivisere fra Forradal og Flora vågde livet ved å vise flyktninger vei til Sverige.

8. mai 1945

Denne dagen var et under! Vi var fri, flaggstengene hadde ligget nede – vi ville ikke flagge under krigen. Jeg husker vi stod i hagen i Austu og skulle få flagget opp i en stang. Det lyktes ikke, men gleden og takken var der i fullt monn likevel.

En flokk med norske heimefrontsoldater kom så til gården, anført av en amerikansk befalingsmann. De forhandlet med far om å få grave skyttergraver fra veien og nedover mot elva, en tysk tropp stod i Øverkilsvea og ville ikke overgi seg. De grov skyttergraver, men plutselig kom det hvite flagg opp i Svea. Vi var en fri nasjon!

Familien

Maja var trofast med både inne og ute. Stritt var det med sykdom blant barna de første åra. Vanskelig var det også å få tak i hjelp. Heldigvis fikk vi husmorvikar. Husker spesielt da Trygve ble så veldig dårlig med brennkopper i eksemen, da holdt vi på å gi opp, husmorvikaren og jeg – Maja var på sykehus akkurat da. Men gutten kom seg sakte, måtte på sykehus han også og svevde mellom liv og død en tid.

Etter at vi fikk traktor og utstyr på gården var det godt å få hjelp når jeg skulle så langt som til Mølskdalen. De siste åra vi hadde husdyr ble det lønnet avløserordning slik at de to yngste kunne trå til mot litt betaling fra det offentlige.

Med én inntekt ble det ikke plass for mye ekstra utstyrsmessig. Barna ble ikke bortskjemt slik, og den erfaringen tror jeg er god å ha med seg senere i livet.

Ingrid hjalp til inne – Ole, Trygve, Dag og Helge ute.

Mange farer

Mange farer har det vært for oss, barna har falt av tilhenger, én ble dratt etter lasset i et taug nedover langbrua. En dag elva gikk flomstor ble Dag borte for oss. Vi lette og var fortvilet til vi fant gutten oppe i smia, han lå og sov. Eller da vi var i byen og han kom bort fra oss som liten. Da hadde han sprunget over Bakke bru og rundt Elgesæter bru og til torvet hvor han sto og holdt fast i en stolpe.

Jeg vet ikke om jeg har vært så glad noen gang som da jeg fikk se Ingrid uskadd etter bussulykken ved Lilleflor. Ulykken kostet to mennesker livet og gjorde sjåføren ufør. Bilen var rasert helt der Ingrid satt og hun var like hel. Gud har vært god mot oss!

Maja var redd for å slippe meg helt til Mølskdalen alene og var det ingen annen ledig ble hun med. Hun var i unge år speiderleder i Verdal og lærte våre barn å være glad i naturen – dyr og fugler. Ikke minst var hun blomsterelsker. Trofast i misjonsarbeidet; formann i misjonsselskaps-foreningen i mange år. Hun var klok, godt orientert i aktuelle spørsmål, og hadde lyst til å komme seg ut – til utdanning i sosialsektoren. Men det satte sykdommen en stopper for. Vi sitter igjen med et veldig godt minne!